

פתח דבר

הננו מוציאים לאור תדפיס מתוך המהדורה החדשה של שו"ת דברי נחמי, להרה"ג הרה"ח וכו' ר' נחמי בירך מדובראוונא ע"ה, מתלמידי וחסידיו אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי ואדמו"ר הצמח צדק, וחתן הרה"ק ר' חיים אברהם בנו של אדמו"ר הזקן.

בתדפיס זה נכללו הסוגיות שבספר הדנות במסכת שבת והלכות שבת, לקראת שנת הלימודים החדשה אשר בה ילמדו אי"ה מסכת שבת בישיבות חב"ד אשר על פני תבל.

בפרטיות יותר הכנסנו בתדפיס זה:

(א) יג תשובות בהלכות שבת ועירובין.

(ב) ביאורים בשו"ע אדה"ז סימן שמה.

(ג) ביאורים בשו"ע אדה"ז סימן שסג.

(ד) ליקוטים.

כל זה נערך מחדש בתוספת מ"מ, ציונים והערות.

כל זה בעריכת הרה"ת ר' יהושע שי' בלאזענשטיין.

מערכת „אוצר החסידים“

חמשה עשר באב ה'תשפ"א
ברוקלין, נ.י.

מפתח

שאלות ותשובות חלק אורח חיים – הלכות שבת ועירובין

- א. סימן טו. בענין קבלת שבת מפלג המנחה דשיטת הרא"ם.
- ו. סימן טז. שאלה ממור"ה שלמה ז"ל מ"ץ דדובראוונע בענין אם יכולים לצאת י"ח סעודה שלישית לפני מנחה גדולה ובמיני תרגימא.
- ח. סימן יז. תשובה מהגאון המחבר על ענין הנ"ל.
- ח. סימן יח. עוד בענין הנ"ל.
- י. סימן יט. עוד בענין הנ"ל.
- כד. סימן יט* בענין מה שנוהגים לומר קדיש בשבת מנחה קודם שמכניסים הספר תורה להיכל.
- כה. סימן כ. בגדר מוקצה מחמת חסרון כיס ומיגו דאיתקצאי.
- מח. סימן כא. בשיטת אדמו"ר הזקן בסידורו בגדר בורר. ובשיטתו שם בדין בישול אחר בישול ביבש שנמחה.
- סב. סימן כב. בענין אם מותר למשוח בהמה בשבת לרפואה.
- סו. סימן כג. הערה על תשובת הצמח צדק בחילוק בין לחי לצורת הפתח. ובענין אם אפשר לערב ספק רשות הרבים ע"י צורת הפתח.
- סח. סימן כד. הגהה על תשובת אדמו"ר הזקן בענין אם הקנים של צורת הפתח צריכים להיות סמוכים לכותל בפחות מג' טפחים.
- סט. סימן כה. בענין נשיאת תינוק למול בבית הכנסת בשבת ויום הכיפורים.
- עא. סימן כו. בסוגיא דכוורת אם עובי הכתלים מצטרפים לרוחב ארבעה.

ביאורים לשו"ע אדה"ז – הלכות עירובין

פו לסימן שמה.

צא לסימן שסג.

ליקוטים – הלכות שבת ועירובין

צו סימן א בשו"ע סימן רמו סעיף ב.

צז סימן ב בשו"ע סימן רמז סעיף ג.

צז סימן ג בשו"ע אדמו"ר הזקן סימן שג סעיף ט.

צח סימן ד בשו"ע אדמו"ר הזקן סימן שה סעיף ט.

צח סימן ה בשו"ע סימן שז סעיף ג.

צט סימן ו בענין רפואת גונח.

קא סימן ז בשו"ע אדמו"ר הזקן סימן שנח סעיף יז.

קב סימן ח ברמב"ם הלכות שבת פרק יז הלכה ל.

קד מילואים להערות.

דברי נחמיה

שאלות ותשובות חלק אורח חיים הלכות שבת ועירובין

ד] כדעת ר"ת וסייעתם, והוא מהפוסקים דחשבינן מהנך כו"ה, וצ"ע בשרשי הדברים, ואין זה נוגע לנדון דידן כי עכ"פ הוא ודאי יותר מב' שעות לדברי הכל). אך עכ"ז לדעתי נכון הדבר שהכריע כן לאנשי מעשה (עם היות שעדיין לא מצאתי כן מפורש בשום פוסק, אלא אפשר זהו הכרעתו) כי נראה לענ"ד דשיעור פלג המנחה למדת חסידות עכ"פ מוכרח הוא לכו"ע למר כדאית ליה וכו'.

והיינו מש"כ הטור והשו"ע בסימן רס"ז [סעיף ב] סתמא ומקדמינן כו', ולא פירשו כמה. ואין לומר דהיינו מדין חיוב תוספת שבת ומזמן שקיעה, דהו"ל לפרש"י. ועוד דזה כבר נתבאר בסימן רס"א [סעיף ב], וכאן מדת חסידות שנו, וכמו שמביא הטור מההיא דרבי יוסי יהא חלקי כו' דלאו דוקא קאמר וכו', והוא לבד התוספת (שמא' שהוא מצות עשה) אלא הוא קודם. רק לא למעלה מפלג המנחה, כמש"כ שם שא"א להקדים כ"כ התפלה וגם ההדלקה כו' (גם אם יקבל אז"א אינו מועיל עפ"י דעת מהרי"ו שהביאו האחרונים^י), אבל עד פלג המנחה ודאי נכון להקדים, כי כל מה דאפשר להקדים

השקיעה (הגם שפסק אדה"ז בשו"ע דחשבינן השעות מעלות עד צאת, וכמ"ש שם באותו סעיף דפלג המנחה הוא שעה ורביע קודם הלילה). אך לפי"ז צ"ע ההכרח (מסברא) דלשיטתו חשבינן מנץ ולא מעלות.

- ד. ראה לקמן סוף התשובה ובהערה לו שם.
- ה. ראה שו"ע סימן רלג סעיף א.
- ו. ראה מש"כ בזה בספר ישראל והזמנים חלק א סימן יב אות ד.
- ז. היינו דלכל שיטה בזמן לילה (בין לשיטת ר"ת, בין לשיטת הרא"ם וכו') הוי מדת חסידות לקבל שבת מפלג המנחה של השיטה ההיא.
- ח. ומוכח כן בלשון אדה"ז שם שסיים "רק שיהא מפלג המנחה ולמעלה" [משא"כ בלשון הטור - שכתב כעין זה (כדלקמן) - היה אפשר לפרש דהוא דין נוסף, דאם רוצה להקדים ההדלקה אינו יכול להקדים לפני פלג].
- ט. אולי ר"ל דלאו דוקא חיוב קאמר אלא מדת חסידות וכו'. או אולי צ"ל 'דלדיוקא קאמר' (והיה כתוב 'לד' קאמר', וטעה המעתיק) - והיינו דהטור הביא הך דר' יוסי (שודאי מיירי מצד חסידות כדקאמר יהא חלקי וכו') לאשמועינן דמיירי לבד המצות תוספת (ומפלג המנחה).
- י. נראה שתיבה זו מיותר. ואולי צ"ל במקומו 'שבת'.
- יא. עפ"י לוח התיקונים.
- יב. ראה מג"א סימן רסא ס"ק י. שו"ע אדה"ז סימן רסא סעיף ה.

סימן טו

(מה שכתב המחבר בימי ילדותו)

אהובי ידיד נפשי הרב וכו' ר' שלמה נ"י

[א]

הנה"א תחילה התחלתי לעיין בעניני בין השמשות הרחבה מני ים, אך אח"כ שבתי וראיתי במכתבך שאין זה שייך כ"כ לענין עיקר קושייתך, לזאת נחמתי להניח עסק זה בפרטי הענינים עד שיזכני ה' להגיע לשם דרך למודי.

אך לענין עיקר קושייתך על שקבע מוח"ז רבינו נ"ע [סימן רסא סעיף ה] פלג המנחה דרא"ם לאנשי מעשה, שזה ודאי עכ"פ יותר מב' שעות שהזכיר הב"ח² [סימן רסא ד"ה ומ"ש וזמנן] (רק מש"כ מע"ל דהא בהא תליא כו' וברור דלרא"ם חשבינן יום י"ב שעות מהנץ כו', גם לו היה נראה, כן אך צ"ע הרי הב"ח תפס כאן עיקר דעת הרא"ם¹, והוא מהפוסקים דחשבינן שעות היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים כמ"ש בסימן תל"א בפשיטות כאלו אין שום חולק. וכן בהיפוך הלבוש פוסק כאן [סעיף

א. תוכן התשובה: מוכיח שתי גדרים במצות תוספת שבת - מפלג המנחה ומשקיעת החמה (אות א), ועפ"י"ז מבאר פסק אדה"ז דאנשי מעשה מחמירים לקבל שבת מפלג המנחה של הרא"ם (אות ב).

ב. ראה מחצית השקל למג"א סימן רסא ס"ק ט דשתי שעות לפני צאת הכוכבים שהזכיר הב"ח הוי שיעור זמן בין השמשות של הרא"ם יחד עם תוספת שבת, ע"ש. וראה גם משנה ברורה שם ס"ק כג ושער הציון ס"ק כא. משא"כ פלג המנחה של הרא"ם (שקבע אדה"ז שם לאנשי מעשה) הוא שעה ורביע קודם תחילת השקיעה (שהוא הרבה יותר משתי שעות לפני צאת הכוכבים).

וס"ל להר"ד שלמה ז"ל, דהגם דאפשר לקבל תוספת שבת אפילו מפלג המנחה (כמבואר ברמ"א סימן רסא סעיף ב ועוד, וכדלקמן) מ"מ אין בזה קיום מצות עשה דתוספת שבת (הגם שנאסר ע"י קבלתו בעשיית מלאכה). וראה לקמן מילואים להערה כט. ולכן הקשה על מש"כ אדה"ז דאנשי מעשה מחמירים לקבל שבת לכתחילה מפלג המנחה דהרא"ם, דאיזה תועלת וקיום מצוה יש בזה (משא"כ בב' שעות של הב"ח יש בזה חשש חיוב מצות עשה דעיקר תוספת שבת להרא"ם, כנ"ל). וראה לקמן הערה כ. ג. עד השקיעה - דלשיטת הרא"ם הוי לילה גמור (וכמ"ש בשו"ע אדה"ז שם דלשיטתו אז הוא זמן ראיית ג כוכבים בינונים, ע"ש). ומפורש כן בשו"ע אדה"ז שם דלהרא"ם פלג המנחה הוי שעה ורביע קודם

מקדמינו, כלשון מוח"ז רבינו בשולחנו ריש סימן רס"ז^י [סעיף ב], והוא כעין לשון הגמרא דפסחים [קה. ב] שמזה הוציא הטור דין זה שם, ושם אמרו כל כמה דמקדמינו עדיף ומחבבינו ליה, שמלשון זה מוכח שנכון עכ"פ (משום חיוב מצוה) להקדים כל מה דאפשר. והיינו עד פלג המנחה, שמקודם לכן א"א כנ"ל. והיינו ג"כ ההיא דרב צלי של שבת בערב שבת [ברכות כז, א], ופירשו שהוא מפלג המנחה וכדמוכח בגמרא^י, והיה כוונתו למצוה לקבל שבת מבעוד יום כמ"ש הר"ר^י [יח, ב ד"ה רב צלי] והרא"ש [סימן ו] שם (והיינו שהוא לבד היה מחמיר ומתכוין למצוה מן המוכרח כר"י, לא שהיה מחוייב כו' מדין תוספת שהוא מצות עשה כו', שזה היה יוצא בזמן מועט).

ומה שדרש אהובי סמוכים מהא דצלי של מוצאי שבת בשבת^י [שם כז, ב], איני מבין דא"כ אף אנו נאמר הרי שם פירשו ז"ל שהיה מחמת אונס דוקא, וא"כ גם של שבת בערב שבת נאמר כן כו"י. אלא ודאי אדרבה ממקום שבאת, הרי שם הוצרכו לומר שהיה מחמת אונס מצוה כמ"ש התוס' [שם ד"ה צלי] והר"ר^י [שם ד"ה ורבי יאשיה] והרא"ש [שם] ושאר פוסקים, והיינו לפי דאל"כ לא היה ראוי להתפלל ערבית בהקדם כ"כ מאחר שכבר נהגו להתפלל אז מנחה כמ"ש הר"ר^י שם בשם ר"ה גאון^י. א"כ גם בערב שבת ודאי לא היה ראוי להקדים כ"כ אף בלא אונס אם לא משום דהוי מצוה^י. וזהו כוונת המג"א סימן רס"ז [ס"ק א] במש"כ אך בתר"י משמע דבערב שבת כו' ע"ש. ומה שמסיים וצ"ע שהוא נגד הגמ"י^י, כבר מתורץ זה במש"כ בסוף ועוד דהמרדכי כתב דרשאי כו' בערב שבת יש לסמוך עליו כו' ע"ש שזהו ג"כ כעין

מש"כ הר"ר^י כנ"ל. וכן כתב מוח"ז אדמו"ר ז"ל [שם סעיף ב] בהדיא.

ומה שדקדק מע"ל מלשון השו"ע [סימן רסא סעיף ב] רצה כו"י, באמת לשון זה קשה להבין על בוריו. אך תמה על עצמך, אם הכוונה שהוא רשות, א"כ מה זה שהגביל הזמן משקיעת החמה, האם נאמר שקודם לכן אסור להוסיף (או אסור להתפלל או אם קבל אינו מועיל כו'), הלא כל הפוסקים כתבו שמפלג המנחה יכול עכ"פ לקבל ולהתפלל וקבלתו מועלת עכ"פ בדיעבד, והיינו ממש ההיא דרב, וכמ"ש ג"כ רמ"א כאן והשו"ע סימן רס"ג סעיף ד' (ור"י^י) [ורס"ז [סעיף ב] בהדיא ושאר פוסקים הראשונים. אלא ע"כ ההכרח לדחוק בלשון רצה שאינו רשות גמור לומר שאינו עושה שום מצוה במה שפורש מזמן השקיעה והרי הוא כאלו לא היה פורש כלל, אלא ודאי מצוה קא עביד בעת הזו שפורש והוא בכלל התוספת ממש שהוא מצות עשה לכמה פוסקים (וכעין שכתב הר"ר^י לענין שמהני קבלתו ע"ש^י), אלא שעכ"ז אינו מחוייב בדבר לומר דלא סגי בלא"ה ואם לא פירש עבר על מצות עשה כו', כמו בתוספת משהו דלא סגי בלא"ה, אלא הוא תלוי ברצונו לענין זה דאף אם אינו פורש כ"כ אינו עובר על מצות עשה, אכן אם פורש מן השקיעה מקיים מצות תוספת תיכף ומיד באותה שעה אף קודם שיגיע אותה משהו כו', רק לפי שאם אינו פורש כ"כ אינו עובר כו' כנ"ל ע"כ כתבו רצו לעשותו כולו כו' (וכלשון [ברכות יד, ב] הרוצה לקבל עול מלכות שמים שלמה כו').

והוא כעין החילוק בין מצות שהן חובה למצות סתם,

שמפרש בשיטתו דההכרח שהיה להם אונס והיו צריכים להחשיך על התחום הוא משום דאל"כ איך לא חששו לסמוך גאולה לתפילה.

יח. ומוכח דע"כ מה שצלי של שבת בערב שבת יש בזה עצמו קיום מצוה (ולא רק הרחקה וכו') - ראה לעיל הערה טו), דאל"כ לא היה לו להקדים במקום שאין אונס.

יט. לפי מה שהוכיח דבצלי של שבת בערב שבת הוא אפילו בלא אונס, קשיא ליה דאם לחכמים אין להקדים א"כ שלא במקום אונס אין סיבה שיעשה כו' יהודה. משא"כ אמש"כ דבצלי של מוצאי שבת בשבת לא קשיא ליה דמכיון דהוי במקום אונס י"ל שיכול לנהוג כו' יהודה.

כ. ומשמע כשיטתו שאין בזה שום קיום מצוה - ראה לעיל הערה ב. וכן דייק באפיקי מגינים סימן קפח ס"ק יב בסופו (ודעתו כהר"ר שלמה ד"ל).

כא. לכאורה הכוונה למש"כ הר"ר^י ברכות יח, ב בשם ה"ר יעקב מאורליני^י שדגם שתוספת שבת סגי בכל שהוא מ"מ מהני קבלתו כשמוסיף כעין שמהני בתרומה אם תרם יותר מחטה א', ע"ש (אלא דשם כתב דאפשר שאינו אלא מדרבנן).

יג. בשיטת אדה"ז - ראה במילואים.

יד. בגמ' שם מבואר דאזיל כשיטת ר"י דיכול להתפלל ערבית מפלג המנחה. אך היה אפשר לפרש שהתפלל אחרי שקיעה (ומ"מ מוכח דס"ל כו"י דלחכמים זמנה הוא רק מצאת הכוכבים). אך כן מפורש - דרב התפלל מפלג המנחה - בריטב"א שם, ועוד. וצ"ע.

טו. אולי היה כוונתו לדמות, דכמו שבר' יאשיה דצלי של מוצאי שבת בשבת הרי לא היה בזה קיום מצוה (ורק שהיה לצורך קיום מצוה אח"כ) - הוא הדין ברב שצלי של שבת בערב שבת י"ל שלא היה בזה קיום מצוה [ולפי"ז צריך לפרש מש"כ הראשונים הנ"ל דכוונתו היה משום מצות תוספת שבת - שלכן לא חשש לסמוך גאולה לתפילה - היינו שכוונתו היה לקבל שבת להאסר בעשיית מלאכה, אך לא שבוה גופא מקיים מצות עשה].

טז. דרך במקום שאנוס ומוכרח (בדוגמת עסקי המת או עסקי חתן וכלה שכתבו שם הראשונים) יוכל לעשות כן, משא"כ אם אינו אנוס ורק שרוצה להקדים קבלת שבת.

יז. אך הרא"ש לא הביא הא דר"ה גאון. ובמעדני יו"ט ס"ק מ משמע

ומש"כ רמ"א [סימן רסא סעיף ב] ואם רוצה להקדים כו' הרשות בידו, ע"כ כוונתו לענין שיכול לקבל בתפלה והדלקה מפלג המנחה (וניחא דמשמע דקודם לכן אין הרשות בידו כו'), והוא מדברי התוס' והרא"ש פרק תפילת השחר, וכמו שציינן כאן בהגהה והראה לסימן רס"ז, דגם שם הביאו הטוש"ע [סעיף ב] דברי התוס' והרא"ש הללו לענין תפלה והדלקה, וקמ"ל דכיון שמקבל עליו שבת אז לא אמרינן על זה ובלבד שלא יקדים כו' כמו שכתב שם, לזה שייך שפיר לשון הרשות בידו שבא להשמיענו שאינו אסור עכ"פ כו' כנ"ל (וממילא יש ג"כ מצוה ומדת חסידות להקדים כל מה דאפשר כדלקמן סימן רס"ז וכנ"ל).

כללו של דבר עפ"י הנ"ל שיש חילוקי זמנים. דמשהו קודם בין השמשות החיוב להוסיף, ואם לאו עובר על מצות עשה. מתחילת השקיעה עד המשהו הנ"ל תלוי ברצון האדם לענין שאף אם אינו מקדים כ"כ אינו עובר עדיין על מצות עשה, אבל מ"מ הוא נכלל בזמן התוספת לענין שאם מקדים להוסיף כל הזמן ההוא הוא מקיים מצות עשה כל שעה זוי, וממילא כל אדם מצווה ועומד לזרז את עצמו בקיום מצוה הבאה לידו (ואף שזה דוחק קצת מנין לנו מהלכתא חילוקים הללו, אך בהכרח לומר כן לדעת הרמב"ן כנ"ל). ומפלג המנחה עד השקיעה אינו נכלל במצות התוספת שמעיקר הדין רק מ"מ הוא מדת חסידות, כההיא דרבי יוסי יהא חלקי כו', וכרב כו', וכלשון הגמרא דפסחים כל כמה דמקדמינן ומחבבי כו', וכן הוא לשון מוח"ז רבינו ז"ל ריש סימן רס"ז וכנ"ל, וע"כ כתב הטוש"ע שם ומקדמינן להתפלל כו'. אבל קודם פלג המנחה לא שייך כלל במצות התוספת, דאף אם קבל אינו נאסר וממילא לא שייך אף מדת חסידות להוסיף כו'. משא"כ אחר פלג המנחה דאם קבל נאסר

וכעין כל הדברים שאין להם שיעור דריש פיאה, וכעין ענין מצות צדקה מן מעשר עד חומש או אפילו יותר מחומש (לפי) [כפי] ששמעתי בשם מוח"ז אדמו"ר ז"ל, וכן כמדומה אני לדעתי כשתרצה תוכל למצוא כה"ג בבקאותך שאמרו לשון רצה כו' ופירושו על דרך הנ"ל. וכעין מש"כ התוס' במנחות [מא, א ד"ה ענשיתן] על הא דמלאכא א' לרב קטינא כו', וכעין כהן שיוצא מבית הכנסת כשקוראין אינו עובר וכשאינו יוצא ועולה מקיים מצות עשה כו'. וממילא ודאי אין לאדם מישראל למנוע את עצמו ממצוה שבידו לקיימה בשעה זו (ולא לדחותה). ועיין ספר מנחת כהן [מבוא השמש] פרק י"ד ממאמר א' שכתב ואע"פ שאין צריך להוסיף כל הזמן שמן השקיעה כו' וכמ"ש הרמב"ן מ"מ בית הלל לא רצו לחלק בזה דכיון שהוא זמן תוספת ראוי להוסיף כולו כו' ולכן אסרו לעשות מלאכה מן השקיעה כו' ע"כ, וע"כ כוונתו כנ"ל שאין חובה כו' מ"מ ראוי למצוה כו' מטעם הנ"ל (והוא ק"ו ממה שאמרו רז"ל זריזין מקדימין כו' וכן מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה). משא"כ קודם השקיעה אין במה שפורש מצוה גמורה, רק מדת חסידות מפלג המנחה כו' כנ"ל.

והשתא אתי שפיר נמי מה שהביאו הפוסקים ראייה שאי אפשר לומר שמצות התוספת בעוד החמה זורחת מהא דבית הלל מתירין עם השמש כו', ואם נאמר דגם אחר השקיעה תלוי ברצונו לגמרי ואין בזה מצוה כו', א"כ גם קודם השקיעה נוכל לומר כן, ואין ראייה מדברי בית הלל כלל כו'. ואתי שפיר נמי מש"כ הר"ן [שבת טו, א] בסיום דברי הרמב"ן וא"ת תינח תוספת בתחילתו אבל תוספת ביציאתו כו' ועוד איזה זמן יהיה מוסיף כו', ואם גם בתחילתו אין מצות תוספת כ"א משהו לא הוי מקשה מידי כו'. אלא ודאי כוונתם כנ"ל.

זה בתפלה או בקדוש חלה עליו קדושת היום מדין תורה. . שאף קדושת שעה זו לשבת מן התורה, ע"ש [אלא שכתב שם דהיינו דוקא משקיעה ולפני כן לא מהני. וע"כ דס"ל כשיטת הרמב"ן שבהערה הבא]. וכ"ה בשו"ע אדה"ז סימן רסא קונטרס אחרון ס"ק ג ("דלא עדיף התוספת שהוא עשה"). וכן מראים פשטות דברי המחבר (ושו"ע אדה"ז) שכל "זמן תוספת זה" מקיים המצות עשה. אך להעיר ממש"כ רבנו יונה ברכות יח, ב בשם הר"ר יעקב מאורליני"ש (הנ"ל הערה כא), ע"ש.

כה. שהוכיח דע"כ זמן התוספת הוא רק משקיעה ואילך, וקשה עליו מרב שצלי של שבת בערב שבת, והיינו מפלג המנחה ומשום תוספת שבת – ומוכח דשתי גדרים בזה, א) זמן תוספת שבת מפלג המנחה עד שקיעה. ב) זמן תוספת משקיעה עד בין השמשות, כדלקמן (וראה מילואים להערה ט). וראה עוד במילואים.

כב. ראה אגרת התשובה פרק ג ואגרת הקדש סימן י. לקוטי שיחות חלק כז עמ' 217 ואילך. ומש"כ רבינו (רק) ששמע בשם אדה"ז, אולי הוא משום דמירי אפילו כשאין לו עבירות – ראה לקוטי שיחות חלק א עמ' 169 ואילך [ולהעיר מאגרת הקדש סימן יג].

כג. ראה שו"ע אדה"ז סימן קכט סעיף ג.

כד. הר"ן בשם הרמב"ן המובא לקמן (ולעיל במנחת כהן).

כה. דלשיטת הר"ר שלמה ז"ל אין חילוק כלל בין הזמן שמפלג המנחה עד שקיעה לבין הזמן שאחרי השקיעה עד (הזמן דתוספת שבת שמחוייב לפני) בין השמשות.

כו. וראה שו"ע סימן רסג סעיף ד. שו"ע אדה"ז שם סעיף ו.

כז. וכ"כ בחידושי הרא"ה ברכות כז, א: "וכיון שאין לתוספת זה שעור מן התורה בכל שהוא יצא ידי חובתו, ואם בא להוסיף יותר בשקבל תוספת

א"כ מישך שייך קצת במצות תוספת עכ"פ לענין שנכון להקדים ממדת חסידות כו"ס.

וכן משמע בהדיא מדברי קדשו של המג"א סוף סימן קפ"ח [ס"ק יח] גבי ברכת המזון במה שכתב בדחייתו דברי העולת תמיד שכתב ששעה ורביעית תוך הלילה הוי תוספת שבת, וכתב עליו דלא דק דדוקא בערב שבת אמרינן כן כיון דלר"י כו' משא"כ במוצאי שבת כו', וסיים לכן פשוט דאם היה מצוה בתוספת (במוצאי שבת) היו המדקדקין נזהרין בדבר כמו בערב שבת ע"כ. הרי בהדיא דבערב שבת עכ"פ המדקדקים נזהרין מפלג המנחה, ופשיטא ליה זאת ממקומות הנ"ל, וגם פשיטא ליה דכל זמן ששייך במצות תוספת שבת (אף לענין דמהני קבלתו) נכון ליזהר. וכן משמע ג"כ בגמרא פרק תפילת השחר שם דפרכינן אדרבה מדרב הונא ורבנן לא הוי מצלי כו' ע"ש, וע"כ היינו דאי כר"י טפי עדיף להקדים מפלג המנחה, עיין ספר צל"ח שם [ד"ה אדרבה מדרב הונא].

[כ]

והנה אחר הדברים הנ"ל שעפ"י גמרא ופוסקים יש מקום לפלג המנחה לענין תוספת שבת שעכ"פ מדת חסידות לחבב ולהוסיף כל הזמן שמפלג המנחה ולמעלה, ולענין דיעבד דמהני קבלתו כדאיתא בפרק תפילת השחר [ברכות כו, ב] דאמר רב אין בדילנא כו', א"כ ודאי לדעת הרא"ם וסייעתו נאמר זה על שעה ורביע קודם השקיעה, בין לענין בדיעבד דמהני קבלתו ובין לענין לכתחילה למדקדקין ומדת חסידות (כמשמעות לשון המג"א הנ"ל דהא בהא תליא). וע"כ כתב המג"א כאן ס"ק י' שעפ"י סברת הב"ח שיש לחוש לדעת הרא"ם (ושכן עיקר לדעתו) ע"כ יש להחמיר בדיעבד אם קבל כו', וכוונתו משעה ורביע קודם השקיעה, כמ"ש מוח"ז רבינו ז"ל, וכנראה בעליל ממש"כ המג"א סוף סימן קפ"ח (ודלא כמשמעות הפרי מגדים, וכ"כ בספר מחצית השקל בהדיא בפירוש המג"א כאן דכוונתו רק על ב' שעות כו', דליתא כנ"ל).

וע"כ אתי שפיר נמי מש"כ מוח"ז רבינו ז"ל שיש לאנשי מעשה המדקדקים לחוש גם לכתחילה לסברא זו לפרוש ממלאכה שעה ורביע קודם השקיעה, דהא בהא תליא (וכמשמעות לשון המג"א בקפ"ח כנ"ל). אבל לענין הדלקה ותפלה הכריע מוח"ז אדמו"ר ז"ל שאין למהר כו', והיינו כיון שלדעת החולקים (שכן עיקר) יש איסור בדבר כו'. אבל לענין פרישות מלאכה שודאי לא שייך בזה איסור להחולקים, כתב שאנשי מעשה חוששין לסברת הרא"ם (ומש"כ מע"ל שאין ראוי כו' וכבר אמרו [שבת כג, ב] ובלבד כו', הוא כשגגה היוצא מלפני השליט שאגב חורפיה וטרדתו בענין אחר לא עיין בדברי מוח"ז רבינו ז"ל נ"ע).

והנה אף שלדידי ניחא שזה יהיה הכרעת מוח"ז רבינו ז"ל בעצמו, עכ"ז יותר טוב למצוא מקום בדברי אחרונים ז"ל שנמצא אנשי מעשה שחששו לפלג המנחה דרא"ם לענין תוספת שבת (וגם למה השמיט מוח"ז רבינו ז"ל לגמרי מלהזכיר אותן ב' שעות שהזכיר הדרכי משה והב"ח [ומה"ה] [ומהר"ח] והובא במג"א י"א. ומה גם שלכאורה מאחר שהב"ח הזכיר ב' שעות לאנשי מעשה ממילא שמעינן שאין מי שיחוש יותר. וגם לענין ההדלקה והתפלה שהכריע אף בדיעבד לחזור כו', מנלן דלא סמכינן בזה על הרא"ם. ובפרט בתפלה לחזור ולהתפללי (ומש"כ במראה מקום י" ע"ז מג"א, ליתא כאן), והרי לדעת הב"ח בהעובדא דתרומת הדשן בימי הקדמונים כו' היו מתפללים כו', וב' שעות דהב"ח מסתמא הם יותר מפלג המנחה דהחולקים על רא"ם י"א).

אך הנה בתרומת הדשן סימן א' משמע שהמנהג הנ"ל היה ג' או ד' שעות קודם הלילה, והתרומת הדשן יישב מנהגם מחמת חלישות כו', והב"ח כתב שאין ספק שעשו כן לפי שתופסין עיקר דעת רא"ם בשיעור בין השמשות ועוד צריך להוסיף מחול כו' ע"ש, לפי דבריו משמע שעשו כן הרב וכל טובי הקהל כו' משום מצוה להוסיף כו', והקדימו ג' או ד' שעות לפי ששעה ורביע זמניות קודם השקיעה יעלה ערך הנ"ל בקיץ. ועיין מג"א

לב. דהוי חשש ברכה לבטלה. וראה עוד במילואים.
לג. שבפרוס ראשון (ציון ז' לסעיף ה). במהדורה חדשה דשו"ע אדה"ז אות סז [אלא דשם הגיהו מדעת עצמם שצ"ל רמ"א (ופירשו הכוונה לרמ"א סימן רסג סעיף ד. אך שם מיירי בגוף הדין שהמדליק בעוד היום גדול צריך לחזור ולהדליק, ולא כשהדליק בפלג המנחה דהרא"ם). וראה לקמן שביאר רבינו שהכוונה למש"כ המג"א בסימן רלה].
לד. אם מחשבים פלג המנחה מצאת הכוכבים. ונמצא דמפורש בב"ח שאין לחזור ולהתפלל (דלא כפסק אדה"ז).

כט. עוד בשתי גדרים אלו של מצות תוספת שבת – ראה במילואים.
ל. וראה באפיקי מגינים הנ"ל הערה כ שהקשה על המג"א לפי מה שנקט שם שאין מצוה בהוספה יתירה (כנ"ל בהערה הנ"ל), ע"ש.
לא. דאותן ב' שעות של הב"ח אסור להרא"ם מעיקר הדין (כנ"ל הערה ב), משא"כ מפלג המנחה דהרא"ם אינו אלא הידור לכתחילה (היכא דלא קיבלו עדיין), וא"כ הו"ל לאדה"ז לחלק בין ב' שעות לפני צאת (דהוי ג"כ חומרא לחוש לשיטת הרא"ם) לבין אנשי מעשה שלכתחילה מקבלים שבת מפלג המנחה דהרא"ם (דהוי הידור נוספת).

לבד התוספת כנ"ל, ס"ל באמת שנכון להקדים מפלג המנחה דרא"ם כנ"ל לדעת הרא"ם עצמו, ויכולין להתפלל ג"כ אז כאותן הגדולים שבתרומת הדשן. וזהו המשך לשונו שכתב וצריך להקדים הרבה כו' מקמי התחלת השקיעה וכ"מ מש"כ שם מהרא"י בתרומת הדשן כו' ע"ש, וסיים וכן נראה לפע"ד כו' וכן ראיתי לא לבד מחכמים ואנשי מעשה כו' אלא גם מהרבה בעלי בתים כו' עכ"פ כו' ואין ספק שנהגו כך אבותינו עפ"י הוראת הרא"ם עכ"ל, והכוונה שמאנשי מעשה לא היה ראיה כ"כ שהעיקר כהרא"ם אלא שהיו חוששין לצאת לכל הדעות לחומרא כו', לזה אומר גם הרבה מבעלי בתים כו', וע"כ כתב שאין ספק שהוא עפ"י הוראת הרא"ם לגמרי, שלדידה החיוב על כל אדם להוסיף ערך ב' שעות, ולא מדרך חסידות ומדקדקים. וע"כ כתב עכ"פ מסוף שעה כ"ב כו', פירוש לכל הפחות הקדימו הבעלי בתים מזמן הנ"ל, אבל החכמים ואנשי מעשה אפשר הקדימו יותר מצד מדת חסידות שהוא שעה ורביע קודם השקיעה לדידה כו'.

אבל המג"א תופס עיקר כדעת החולקים כמ"ש בסימן רל"ה, לזה שינה לשון הב"ח כאן כנ"ל, ור"ל שאנשי מעשה בלבד להיותם רוצים לצאת לכל הדעות לחומרא חוששין לדעת הרא"ם, וע"כ ודאי שאין להתפלל אז מספק, לזה אמר פירשו ממלאכה כו'. ומהיות שמירי בהמדקדקים ואנשי מעשה בלבד, ולהם מאחר שחששו לדעת רא"ם ראוי להחמיר מפלג המנחה כנ"ל לדעת הרא"ם, לזה אומר ב' שעות קודם שבת, וכוונתו שעות השוות קודם השקיעה כו'. ועיין ברל"ה כתב ג"כ במנהג דתרומת הדשן הנ"ל ב' שעות קודם הלילה, וכוונתו ג"כ כנ"ל"י.

והנה אהובי ידעתי שי"ל שאין זה דרך אמת, עכ"ז לא מנעתי לכתוב דברים של מה בכך ואתה (תחבר) [תבחר]. וראיתי שכתב אא"ז בספר עטרת ראש"י בפירוש דברי הרמב"ן והשו"ע רצה כו' שכוונתם שקודם פלג המנחה אין הקבלה מועלת כו', והקשה דברי השו"ע דכאן ודסימן רס"ז אהרדי כו', ולענ"ד אינו נראה כן. ולתשובתו אצפה.

סימן רל"ה אות ג' כתב כן בהדיא (ומשמע שם שתופס עיקר כהב"ח בטעם אותן שהיו נוהגין כן עכ"פ דלא כתרמות הדשן ע"ש). וא"כ הרי נמצא עכ"פ גדולים שהיו חוששין להוסיף מפלג המנחה דרא"ם, ולהם נתכוין מוח"ז רבינו ז"ל (ומש"כ במראה מקום"י ב"ח, היינו עפ"י מה שפירש הב"ח טעם הגדולים שבתרומת הדשן"י). אבל לענין תפלה לא פסק כמותם, שהן פוסקים כרא"ם עיקר, ואנן לא קיי"ל הכי אלא כמ"ש המג"א בהדיא שם דאף בדיעבד חוזר כו' ע"ש, ולכן כשהעתיק מג"א כאן דברי הב"ח שינה לשונו וכתב שפירשו ממלאכה כו' (ואפשר מה שציין כאן מוח"ז רבינו אות ז' מג"א, הכוונה על מש"כ המג"א בסימן רל"ה).

ואילולי דמסתפינא הייתי אומר (דרך פשעטיל) דלכאורה צ"ע למה שינה המג"א לשון הב"ח בג' דברים. א' דהב"ח כתב מלבד הזקנים כו' הרבה בעלי בתים כו', והמג"א העתיק הזקנים ואנשי מעשה בלבד. ב' דהב"ח כתב נזהרו לקבל שבת כו', וכן בכל הענין שם כתב הכל לשון קבלת שבת, ובפרט בהעובדא דתרומת הדשן שהקדימו להתפלל כו', והמג"א כתב פירשו ממלאכה. ג' דהמג"א (ב' שעות כו') [כתב ב' שעות] קודם שבת, והב"ח כתב סוף כ"ב שעות, ומקודם לכן כתב ב' שעות קודם צאת הכוכבים כו'.

לזה אומר דבאמת צ"ע בדעת הב"ח, דאם כוונתו רק שחשש לדעת הרא"ם, לא שכן עיקר, א"כ לא הוי ליה לסתום שצריך לקבל שבת ב' שעות כו', דודאי לשון זה משמע בתפלה, וכמו שמביא ראיה מתרומת הדשן שהתפללו כו' וזה ודאי אינו נכון מספק כו', ואם ס"ל כהרא"ם לגמרי, וכמשמעות סיום לשונו שכתב וכן נראה לפענ"ד כדעת כרא"ם עיקר, א"כ למה לא החמיר באמת מפלג המנחה דרא"ם וכמו אותן הגדולים שבתרומת הדשן לדעתו כנ"ל.

לזאת נראה שבאמת הסכמתו עיקר כדעת הרא"ם"י. ומש"כ ב' שעות כו', היינו שיש לכל אדם להחמיר כן, כי כן עולה החשבון עם התוספת השווה לכל נפש שהוא מצות עשה כו', אבל באמת עפ"י מדת חסידות שנכון להחמיר כל מה דאפשר משום חיוב

לז. אך ראה אשל אברהם (בוטשאטש) סימן רסא שאין הכרע דס"ל כן להב"ח. ומפורש כתב כן הב"ח עצמו בסימן שלא (וראה מג"א שם ס"ק ב), וצ"ע.

לז. וכ"כ במחצית השקל שם.

לט. ברכות ב, א [עמ' ז ואילך במהדורת תשע"ב].

לה. שבדפוס ראשון (אות ו לסעיף ה). ובמהדורה חדשה דשו"ע אדה"ז אות סד.

לו. משא"כ הב"ח עצמו שכתב להחמיר רק ב שעות לפני צאת הכוכבים (שהוא חיוב תוספת שבת להרא"ם, ולא מפלג המנחה דהרא"ם, כנ"ל הערה א).

ביאורים לשו"ע אדמו"ר הזקן הלכות עירובין

לסימן שמה

סימן זה¹. אך שם אמרו רשות היחיד ממש². וצריך לומר דגבי אמת המים נשתנה הדין רק מצד שפרוץ במילואה להאמה שמחוץ לחצרי, וא"כ היינו נמי טעמא דהתם רק כרמלית דרבנן, וכמו חצר שפרוצה במילואה כו'. וגם זה לא ברור דאפשר התם ג"כ כרמלית גמור שכן משמע מסתימות לשון הפוסקים בסימן שנו"ד דקרו לה כרמלית סתמא³, ויתבאר אי"ה⁴. ואין כאן מקום להאריך דעכ"פ כרמלית סתמא דכאן גבי רקק שברשות הרבים נראה ודאי דהיינו כרמלית גמורה בעמוקה יו"ד. ובפרט הרמב"ם שכתב כשאר ים ודאי ר"ל כרמלית גמור.

הגם שלכאורה א"כ באמת קשה לפי מש"כ המג"א [שם ס"ק יד] בשם רא"ם הרי ע"כ הא דים הוי כרמלית ממש (וכדתנן בהזורק [שבת ק, ב] הזורק מן היס ליבשה פטור כו') מיירי ע"כ באין מתלקט י' מתוך ד' אמות, אבל במתלקט הוי רשות היחיד דאורייתא עכ"פ (או רשות היחיד ממש). וא"כ גבי רקק שברמב"ם שכולה אינה רחבה כ"א ד' טפחים הרי השיפוע מתלקט בפחות הרבה גם מד' אמות ולמה יהא כרמלית גמור (וזהו היא ראיית מוח"ז רבינו ז"ל).

אך לא קשה מידי לכאורה דממנ"פ, אם נאמר דהך רחב ד' שברמב"ם ר"ל למעלה על פני המים (וכן נראה לפי מה דקיי"ל [שבת ק, ב] דממיא משחינן הכרמלית, דים דמיא כארעא סמיכתא כו'), א"כ הרי למטה נתמעט מד' טפחים ע"י השיפוע ואינו רשות היחיד, דהרי זה דומה

קונטרס אחרון סימן שמה ס"ק ב. לכאורה לא זכיתי להבין דברי קדשו⁵. א' עיקר היסוד שלמד מדברי הרמב"ם [שבת יד, כד] שבמג"א ס"ק י"א שכתב גבי רקק דאי גבוה יו"ד ורחב ד' הוי כרמלית, נשמע מזה דמש"כ המג"א סוף ס"ק י"ד גבי ים (או בור שבים) דהוי כרמלית דרבנן כמו קרפף כו' ע"כ פירושו אפילו בפחות [מ]בית סאתים, הוא תמוה לכאורה דהרמב"ם כשאר ים קאמר, דמשמע ודאי דר"ל כרמלית ממש⁶.

גם רש"י במתניתין דפרק הזורק [שבת ק, ב ד"ה וכמה] גבי רקק שכתב סתם כרמלית, מסתמא כרמלית ממש קאמר היינו מקום פטור דאורייתא כו'. חוץ מקרפף שפירש בו בגמרא ובפוסקים⁷. או לפעמים דרך העברה נקרא בגמרא כרמלית גם רשות היחיד גמור מצד איסור עירובין, כמו שאמרו על ירושלים כרמלית (עירובין דף ק"א סוף ע"א), וכמ"ש רש"י [עירובין] דף ו' ע"ב [ד"ה ירושלים], וגם בזה נתקשה הר"ר יהונתן [שם ב, א ד"ה כיצד] הובא ב"י סימן זה ד"ה ודלתותיו ננעלות ע"ש. אלא שבמתניתין דעירובין [פז, א] גבי אמת המים העוברת בחצר שכתב [ד"ה אמת המים] ג"כ סתם כרמלית צ"ע, דלכאורה שם ע"כ רק כרמלית דרבנן קאמר, שהרי ע"י מחיצות החצר לכאורה יש תורת רשות היחיד על האמה דשם, וכידוע שכל מה שברשות היחיד הוי רשות היחיד כמ"ש ב"י [ד"ה ומ"ש וכן מחיצות הגבוהות] ושאר פוסקים סוף

ח. ראה בית מאיר סימן שמה סעיף יח (בתחילתו) שפירש כן בדעת הראב"ד ומשום שהמים אינם קווים וקיימים, ע"ש. וראה לבוש סימן שנו סעיף א. פרי מגדים סימן שנו משבצות זהב ס"ק ד. שו"ת נפש חיה או"ח סימן לב ד"ה דהנה הלבוש. שו"ת גינת וורדים כלל ג סימן כב ד"ה ומשמע.

ט. לא נתבאר לפנינו.

י. פשוט דאין כאן מחלוקת בדין רקק שרחב ד רק למעלה - דודאי מודה אדה"ז שאינו רשות היחיד מדאורייתא אלא כרמלית גמור [ועד"ז באוקימתא השני שמבאר הגאון המחבר לקמן]. אלא שחולקים באיזה מציאות דרקק מיירי הרמב"ם - דהגאון המחבר מפרש שהרקק הוא רחב ד רק למעלה (ובמילא אינו רשות היחיד מדאורייתא), ואדה"ז מפרש דהוא רחב בכל גבהו (ורשות היחיד דאורייתא). ועפ"י פירושו של אדה"ז נתחדש גדר חדש - דרשות היחיד שאפשר לעבור על מחיצותיו גזרו ביה רבנן דין כרמלית (ראה לעיל הערה א), משא"כ להגאון המחבר לא גזרו בזה דין כרמלית.

א. דרשות היחיד דאורייתא שעוברים על המחיצות מלמעלה גזרו בו רבנן דין כרמלית (ראה שו"ע אדה"ז שם סעיף יט במוסגר. לעיל שם סעיף טו). וראה לקמן הערה י.

ב. במג"א שם ס"ק יד מבואר דים הוי כרמלית משום שאינו מתלקט עשרה תוך ד אמות. וכן פסק אדה"ז שם סעיף יט. ולפי"ז אם מתלקט עשרה תוך ד הוי רשות היחיד. ביאור דיוק רבינו, ובשיטת אדה"ז - ראה במילואים.

ג. ראה שו"ע סימן שנה.

ד. ראה שו"ע אדה"ז שם סעיף ט וסעיף כה.

ה. משא"כ אמת המים שבתוך החצר דהוי כרמלית, ע"כ שאינו בכלל כלל הנ"ל (דכל מה שברשות היחיד וכו').

ו. ראה שו"ע אדה"ז סימן שנו סעיף א.

ז. דמדאורייתא הוי רשות היחיד, ומדרבנן כרמלית (ראה שו"ע אדה"ז סימן שמה סעיף ו) - ומשום שפרוץ הוא לכרמלית. וכעין זה הוא דין דאמת המים (אך סתם כרמלית מדאורייתא מקום פטור, כנ"ל).

ליקוטים הלכות שבת ועירובין

משמע דמטעם אמירה לעובד כוכבים דוקא אמירה כו'. אך אולי לאפוקי היכא שמרכיב שלא בפני ישראל רק שיודע כו'. אך עיין תשובות ושב הכהן סימן ל"ו משמע דאפילו נותן לו ביד סתם בלא אמירה אין איסור שבות. וכן משמע בשו"ע אדמו"ר נ"ע סימן ש"ז סעיף ל"ו שכתב דאין צריך למחות כשראהו, ומשמע אף ליתן לו מותר". וע"כ דוקא בהוצאה אסור בסימן רמ"ו ושכ"ה ומשום מראית העין כשיוצא מביתו כנ"ל, וכאן מיירי בבית עובד כוכבים דליכא מראית העין.

אך אפשר כאן מיירי רבינו שהכלים כבר קבלם העובד כוכבים קודם השבת" (ואולי לכך שינה לשון השו"ע סעיף כ"א דסימן ש"ז הנ"ל אסור לומר בשבת, ורבינו כתב לומר לו טול כו' עשה מלאכתך בשבת, וכן לקמן הילך בשר ובשל בשבת, משמע שהאמירה היתה קודם שבת (ואפשר ג"כ דבשבת אינו נכון כלל ליתן בשר לעובד כוכבים שאין מזונותיו עליו דהרי אסור ליתן מתנה בשבת כמ"ש המג"א סימן ש"ו ס"ק ט"ו). או אפשר דאדרבה, אלו היה כה"ג הקנאה לא היה בזה איסור אמירה דהוי דבר של עובד כוכבים, אלא"ג גם בעת שמבשל ואוכל של ישראל הוא אוכל. ולא משמע כן בשו"ע אדמו"ר נ"ע שכתב ואפילו מקנה כו". ואפ"ל דמש"כ בשל בשבת היינו לאפוקי בשל למחר אחר

סימן א"

טוש"ע או"ח סימן רמ"ו סעיף ב' דאסור להשאל בשבת, ומשמע אפילו אינו נותן ביד ואפילו בלא אמירה, ע"ש (וע"ש בבביתא [שבת יח, ב] דגם הלואה ומכירה אסור, וצ"ע. ואולי משום הכי כתבו הטעם [דמראית העין, כמו שיתבאר בסמוך]). אבל ערב שבת מותר בסתם אף בכלים של מלאכה, ע"ש סעיף א'. ואולי לפי דשם ערב שבת אינו מוכרח שיעשה בשבת, משא"כ בשבת ההוצאה מביתו מוכרח. ועיין עוד סימן שכ"ה [סעיף א] דשאר חפציו של ישראל אסור ליתן לפניו בשבת כו'. ומש"כ בסימן רמ"ו דהרואה כו', ע"ש בב"י ושו"ע אדמו"ר נ"ע [סעיף ד] משמע דבענין דהיכא דליכא מראית העין מותר, וצ"ע.

ועיין מג"א סימן שכ"ה שם [ס"ק ד] דכשפושט ידו לפניו אפילו חפציו של עובד כוכבים אסור משום מראית העין, אבל בחצר משמע דליכא מראית העין, ע"כ דוקא חפציו של ישראל ומדינא. אך עיין שו"ע אדמו"ר [שם סעיף ג] שמחלק הכל משום מראית העין, והוא דוחק. ועיין רא"ש [שבת פרק א סימן א].

אך עיין משנה למלך פרק א' [הלכה ו] מהלכות כלאים,

- א. במהדורה הקודמת של שו"ת רבינו נדפס בחלק ביאורים על הב"י (סו, ב).
- ב. דלא הוה כלים של ישראל (דמלוה להוצאה ניתנה, וכש"כ מכירה), ואין לאסור מדינא (המובא לקמן משו"ע אדה"ז סימן שז סעיף לה) אלא משום מראית העין. אך ראה לקמן ובהערה יג. וראה הערה הבאה.
- ג. דמדהלואה ומכירה (שכברייטא) משום מראית העין הוא הדין שאלה. ולסברת רבינו ע"כ לחלק דהלואה ומכירה משום מראית העין ושאלה מדינא.
- ד. וראה שו"ע אדה"ז שם סעיף ה לשיטה הראשונה דהלואה משום מראית העין ששולח חפציו, ובעיר מעורבת אין איסור, משא"כ הלואה ומכירה אסור משום מראית העין שיאמרו שמכר בשבת עצמו, ואפילו בעיר מעורבת אסור. הרי לשיטה זו אין הטעם של מראית העין שוה במכירה ושאלה (אך מ"מ שתיהם משום מראית העין הם. משא"כ לשיטת הרמב"ם שם גם הלואה אסור בעיר מעורבת). וראה קונטרס אחרון סימן רנב ס"ק א.
- ד. דיש לאסור מדינא משום אמירה לעכו"ם ומיחזי כשולחו.
- ה. אך בשו"ע אדה"ז שם סעיף ב ציין למש"כ בסימן שז. ומשמע א"כ שאסור מדינא, וצ"ע.
- ו. ויודה המשנה למלך דליתן לו (אפילו בלא אמירה) אסור.
- ז. בדפוס קאפוסט תקע"ו (שנפל בו טעות הדפוס ונשמט סעיף כב).

לפנינו סעיף לה.

ח. מדקאמר שאסור לומר לו.

ט. משא"כ בסימן רמו סעיף א הנ"ל כשנותן כלים בערב שבת לעשות בהם מלאכה [ואין צריכים לחלק דשם אינו מוכרח שיעשה, כמ"ש רבינו לעיל].

י. בסימן שז.

יא. ובזה אסור לומר לו וכו' (ראה לעיל הערה ז), משא"כ בשבת אסור ליתן לו אפילו בלא אמירה. ושוב ליכא משמעות דס"ל לאדה"ז כשיטת תשובות שב הכהן הנ"ל [ושבסימן רמו וכו' אתינן עלה משום מראית העין].

יב. ובשו"ע אדה"ז שם סעיף טו.

יג. אלא אין איסור רק אם גם בעת וכו'.

יד. ושפיר י"ל דמיירי שהנכרי קיבל הכלים בערב שבת כנ"ל, ומ"מ אסור (אפילו בהקנה לו) משום שאומר לו לעשות מלאכה בשלו [ומאותו טעם שאסור הוא כשמקנהו לו בשבת עכ"פ].

וראה קונטרס אחרון סימן רמה ס"ק ד (ד"ה ולענין פסק הלכה) שמסתפק אדה"ז אם יש לאסור בערב שבת. וראה עוד מש"כ רבינו לקמן ליקוטים סימן ה.

טו. נראה שהוא טעות הדפוס וצ"ל: וא"ל (ואין לומר).

מילואים להערות

סימן טו הערה יג:

לא מצאתי בשאר פוסקים במפורש כלשון אדה"ז ("ונכון הוא כדי להקדים קבלת שבת בכל מה שאפשר"). ראה ב"ח ריש הסימן ולבוש סעיף ב. ובקיצור שו"ע סימן עו סעיף א ציטט לשון אדה"ז. וע"כ דמקור אדה"ז הוא מהך דפסחים שהביא הטור, וכמ"ש רבינו. וראה גם שו"ע אדה"ז סימן רצג סעיף א (לענין לאחר מוצאי שבת).

סימן טו הערה כח:

אך צ"ע ממש"כ הרמב"ן בתורת האדם שם, שהקשה מהא דרב צלי של שבת בערב שבת, והיינו מפלג המנחה, ותיריך דאין בין פלג המנחה לשקיעה אלא זמן מועט ובודאי לא סיים תפילתו עד שקיעה, ע"ש [וראה מג"א סימן רסא ס"ק ז]. וראה לעיל הערה כז מדברי הרא"ה. אך מדברי הפוסקים לא נראה כן [וכהוספת הרמ"א סימן רסא סעיף ב על המחבר, ועוד] אלא מהני הקבלה מזמן פלג המנחה עצמו, וכמ"ש רבינו.

ולמעשה, דלשיטת הגאונים [שפסק כמותם אדה"ז בסידור. ראה מש"כ רבינו בשו"ת אה"ע סימן כ, וביו"ד סימן כב בסוף דברי השואל שם] לכאורה א"א לומר דישנם שתי גדרים אלו. והוכחת הרמב"ן מבית הלל י"ל דיפרשו הגאונים על שקיעה הנראית – שאז הוא חיוב תוספת שבת [ראה מש"כ אדה"ז בסידור שם], וילע"ע.

סימן טו הערה כט:

עפ"י מה שייסד רבינו דישנם שתי גדרים במצות תוספת שבת, אתי שפיר מש"כ המחבר סימן רסא סעיף ב דזמן תוספת שבת הוא משקיעה – הגם שכתב בסימן רסז סעיף ב דמפלג המנחה מהני קבלתו [וראה תהלה לדוד סימן רסא אות ה ואילך שנתקשה במה שהוסיף הרמ"א על המחבר דמועיל קבלה מפלג המנחה, והרי להרמב"ן ע"כ אינו כן. ובמחצית השקל למג"א סימן רסא ס"ק י כתב דהמחבר לא דק משום שאין הפרש גדול ביניהם]. ובשו"ע אדה"ז סימן רסא סעיף ה כתב תחילה ד"זמן תוספת זה מלפניה הוא מתחלת השקיעה", ובאותו סעיף הוסיף אח"כ "ואם רוצה להקדים ולקבל עליו תוספת שבת מפלג המנחה ולמעלה. הרשות בידו". ומדחילקו לשתיים נראה בעליל דשתי גדרים בזה, וכפי שביאר רבינו.

ולמעשה מפרי מגדים סימן רסג משבצות זהב ס"ק ג דג"כ חילק בין תוספת שמפלג המנחה לתוספת שמשקיעה, וכתב שם דמשקיעה הוא מן התורה (ראה גם פרי מגדים אשל אברהם סימן רסא ס"ק ט, משבצות זהב סימן רסז ס"ק א, משבצות זהב סימן רסו ס"ק ט בסופו, משבצות זהב סימן רעא ס"ק א) ומפלג המנחה הוא מדברי סופרים אם קבלו בנדר, ע"ש. וראה הגהת רע"א לסימן רנג מג"א ס"ק כו. והטעם דלא מהני אם קיבלו לפני פלג המנחה י"ל עפ"י מש"כ המאירי

ברכות כו, ב דמפלג המנחה חמה מתחלת להשתקע והוי כהתחלת הלילה, וצ"ע. אך מדברי רבינו משמע דאינו מדין נדר לחוד אלא דאית ביה משום חיבוב מצוה, וכלשונו ד"מישך שייך קצת במצות תוספת עכ"פ לענין שנכון להקדים ממדת חסידות" [ואולי לזה הוסיפו חכמים על עיקר הזמן – ואוקמוה אפלט המנחה].

ובשו"ע אדה"ז סימן רסז סעיף ג כתב דלהשיטות שיכול לאכול סעודתו בזמן תוספת שבת היינו משום ד"כיון שכבר קיבל עליו תוספת שבת נעשה אצלו כשבת לכל דבר". וראה שם סימן רסא קונטרס אחרון ס"ק ג שחילק בין מקבל תוספת שבת למקבל עיצומו של יום. ומשמע דאין חילוק בכל זה בין קיבל משקיעה או מפלג המנחה (ובסימן רסז שם מפורש כן).

[וראה מה שנתבאר בלקוטי שיחות חלק טז עמ' 233 ואילך, ובחלק יט עמ' 57 ואילך, בגדר תוספת שבת. אך לכאורה אין בזה כדי לבאר דברי רבינו שברור מללו שמפלג המנחה עד שקיעה אינו מקיים מצות תוספת שבת כלל].

סימן טו הערה לב:

צע"ק דברכה לבטלה אינו אלא איסור דרבנן (ראה שו"ע אדה"ז סימן רטו סעיף ג), משא"כ מלאכה (דהדלקה) בזמן תוספת שבת הוי איסור עשה למ"ד דתוספת שבת דאורייתא (ראה הגהת רע"א למג"א סימן רנג ס"ק כו). ומבטל עשה חמור טפי מאיסור דרבנן כמש"כ אדה"ז בספר התניא פרק א. וכן כתב בטורי אבן לראש השנה כט, א.

סימן טז הערה ה:

בשו"ע שם סעיף ב מיירי שהאכילה מזקת לו. אך בסעיף ג כתב רק צער (וכן הוא בשו"ע אדה"ז שם). וזיל בתר טעמא, דמצות סעודת שבת אינה אלא בשביל עונג (ראה שו"ע אדה"ז שם). וכן נראה ממש"כ הרמ"א שם סעיף ב במי שיש לו עונג לבכות (דלא שייך בזה היזק). וכן משמע בשו"ע אדה"ז סימן רצא סעיף א [וממש"כ שם "סעודות שבת" – משמע שאין חילוק בין סעודה שלישית (שבזה מיירי שם) לשאר הסעודות], וסימן קסז סעיף כג. וראה לקוטי שיחות חלק כא עמ' 85 ואילך.

והכרחו של הר"ר שלמה ז"ל דג' דרגות בדבר היה אפשר לדחות, דהכרעת השו"ע בדין דסעודה שלישית הוא דבמקום צער (לאכול לחם) סגי במיני תרגימא, דעכ"פ יוצא סעודה שלישית לשיטת אלו (וכדין דסימן רפח), משא"כ בשאר סעודות שאינן יוצא במיני תרגימא פטור לגמרי. והוא הדין אם צער לו לאכול אפילו מיני תרגימא בסעודה שלישית שפטור לגמרי. ונמצא לפי"ז דרק שתי דרגות בדבר, וצ"ע.

סימן יז הערה ח:

ובשיטת הר"ר שלמה ז"ל היה אפשר לומר דס"ל דרק שתי הסעודות של היום אפשר להחליף (לאכול בשחרית מיני